

Н.Б. КАЩЕНА, І.В. НЕСТЕРЕНКО,
С.В. РУДЕНКО, Р.М. ОСТАПЕНКО

**СМАРТ-
СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ В ЄС:
СТРАТЕГІЯ,
МЕХАНІЗМИ
ТА ІНСТРУМЕНТИ
РЕАЛІЗАЦІЇ**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра обліку, аудиту та оподаткування**

**СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ В ЄС: СТРАТЕГІЯ,
МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

**Методичні рекомендації для самостійної роботи
учасників студентського науково-дослідного гуртка
«Лабораторія європейської інтеграції та лідерства»**

За редакцією Н.Б. Кащена, І.В. Нестеренко, С.В. Руденко, Р.М. Остапенко

Харків

2024

УДК 338.24 [001.895+332.1]

Затверджено на засіданні кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державного біотехнологічного університету

Протокол №2 від 09.10.2024 р

Рецензент:

Нестеренко О.О., д-р екон. наук, професор, професор кафедри управління та адміністрування ННІ "Каразінська школа бізнесу" Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Смарт-спеціалізація в ЄС: стратегія, механізми та інструменти реалізації: методичні рекомендації для самостійної роботи учасників студентського науково-дослідного гуртка «Лабораторія європейської інтеграції та лідерства». Електронне видання/ Н.Б. Кащена [та ін.]; за ред. І.В. Нестеренко, С.В. Руденко, Р.М. Остапенко. – Харків: ДБТУ, 2024. – 90 с.

У методичних рекомендаціях для самостійної роботи розглянуто актуальні аспекти розробки та впровадження стратегії смарт-спеціалізації в Європейському Союзі. Послідовно викладено теоретичні засади, механізми та інструменти реалізації смарт-спеціалізації ЄС, а також особливості її адаптації для України.

Методичні рекомендації містять схеми, рисунки, таблиці, що сприяють засвоєнню теоретичних і практичних аспектів стратегії смарт-спеціалізації, а також посилання на нормативно-правові акти ЄС, аналітичні документи та перелік напрямів для подальших наукових досліджень. Рекомендовано для студентів економічних спеціальностей, аспірантів, викладачів, науковців і практиків, зацікавлених у питаннях регіонального розвитку, інноваційної політики та європейської інтеграції.

УДК 338.24 [001.895+332.1]

© Н.Б. Кащена, І.В. Нестеренко, С.В. Руденко, Р.М. Остапенко, 2024.

© Державний біотехнологічний університет, 2024

Наукове електронне видання

ЗМІСТ

Вступ	
1. Сутність стратегії смарт спеціалізації ЄС	7
2. Роль смарт спеціалізації в регіональному розвитку ЄС	9
3. Значення адаптації досвіду реалізації стратегії смарт спеціалізації ЄС в Україні	14
4. Політика смарт спеціалізації ЄС	18
5. Механізми реалізації стратегії смарт спеціалізації ЄС	22
6. Інструменти смарт спеціалізації	29
7. Кейси успішного впровадження смарт спеціалізації в регіонах ЄС	32
8. Адаптація смарт спеціалізації в Україні	41
9. Актуальні напрями студентських наукових досліджень	44
Список корисних ресурсів та посилань	46
Додатки	49

ВСТУП

Стратегія смарт-спеціалізації є ключовим інструментом для підтримки інноваційного розвитку та економічного зростання в регіонах ЄС. Вона орієнтована на визначення та розвиток тих галузей та технологій, в яких регіони мають конкурентні переваги, що дозволяє оптимізувати використання ресурсів та інвестицій. В умовах цифрової економіки стратегія стає ще більш критично важливою, оскільки забезпечує фокусування на високотехнологічних секторах та підтримує трансформацію економік регіонів через інновації та стійке розвиток.

В ЄС значення стратегії смарт-спеціалізації актуалізується на тлі зростаючої конкуренції між регіонами за залучення інвестицій у дослідження та інновації. Впровадження цієї стратегії дозволяє сприяти розвитку інноваційних кластерів, поліпшувати співпрацю між університетами, науковими установами, бізнесом та урядовими органами, що є основою для досягнення стійкого економічного розвитку на регіональному рівні. Врахування принципів цифровізації та ESG (екологічної, соціальної та управлінської відповідальності) робить стратегію ще більш актуальною, оскільки вона відповідає викликам сучасного світу, таких як зміни клімату та соціальні трансформації.

Система моніторингу та оцінки ефективності впровадження стратегій смарт-спеціалізації є важливою складовою, що дає змогу коригувати та адаптувати стратегії на основі фактичних результатів, забезпечуючи довгострокову стійкість і конкурентоспроможність регіонів у глобальному контексті.

Метою даних методичних рекомендацій є формування у здобувачів теоретичних знань щодо основ смарт-спеціалізації, її стратегічного планування, механізмів реалізації та оцінки ефективності. Особлива увага приділяється нормативно-правовим засадам, інституційним аспектам та практичним кейсам впровадження смарт-спеціалізації в ЄС та Україні.

Основні завдання методичних рекомендацій:

- розкрити принципи та підходи до формування стратегій смарт-спеціалізації в країнах ЄС та кейси їх адаптації в Україні;
- охарактеризувати механізми підтримки та фінансування інноваційної діяльності в межах політики смарт-спеціалізації ЄС;
- розглянути інструменти оцінки ефективності регіональних стратегій розвитку, зокрема методи аналізу інноваційного потенціалу;
- забезпечити набуття студентами практичних навичок у сфері стратегічного планування, управління ризиками та оцінки результативності впровадження смарт-спеціалізації ЄС.

Методичні рекомендації ґрунтуються на сучасних дослідженнях, нормативних актах ЄС та України, а також практичних прикладах реалізації смарт-спеціалізації в різних регіонах. Опанування даних методичних рекомендацій дозволить студентам засвоїти ключові концепції регіонального розвитку в контексті Європейської інтеграції та інноваційної політики, є підґрунтям для виконання самостійних наукових проєктів.

1. СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЇ СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЄС

Смарт-спеціалізація – це концепція інноваційної політики, розроблена Європейською Комісією, яка спрямована на стимулювання регіональних інновацій, сприяючи зростанню та добробуту шляхом підтримки та заохочення регіонів до зосередження на їхніх сильних сторонах. Це сприятиме ширшим позитивним наслідкам, зокрема зростанню, що базується на інноваціях у регіонах, а також розвитку сталих моделей економічного зростання.

На електронному порталі Європейського Союзу щодо смарт-спеціалізації вказано, що смарт-спеціалізація – це підхід, який полягає у визначенні стратегічних сфер для зростання на визначених територіях, заснованих як на економічному аналізі та аналізі сильних і слабких сторін, так і на підприємницькому відкритті із широким залученням зацікавлених сторін [1].

Смарт-спеціалізація («S3» – від англ. Smart Specialisation Strategy) – концепція та політика інноваційного регіонального розвитку Євросоюзу, яка сприяє економічному зростанню в регіонах через краще розкриття його потенціалу [2].

Смарт-спеціалізація – це національна або регіональна інноваційна стратегія, в якій визначено пріоритети для створення конкурентних переваг, шляхом розвитку і пристосування власних потужностей з досліджень та інновацій до потреб бізнесу для того, щоб послідовно відповідати новим можливостям і ринковим змінам, уникаючи при цьому дублювання й фрагментації зусиль. Розробляють стратегії смарт-спеціалізації шляхом залучення до процесу підприємницького пошуку національних або регіональних органів влади й зацікавлених сторін, таких як університети та інші вищі навчальні заклади, представників промисловості й соціальних партнерів [3].

Розробка національної або регіональної стратегії смарт-спеціалізації є

ключовою умовою для забезпечення відшкодування Європейською комісією коштів Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) у рамках співфінансованих ЄС програм, пов'язаних із завданням «Розумна Європа». Виконання цих умов є обов'язковим протягом усього програмного періоду.

Розробка стратегії смарт-спеціалізації (S3) передбачає процес «підприємницького відкриття» (Entrepreneurial Discovery Process, EDP) – консультативний механізм, що забезпечує інклюзивну та активну участь усіх зацікавлених сторін. У рамках EDP уряд, бізнес, наукові установи та громадянське суспільство визначають сильні сторони та конкурентні переваги регіону, встановлюють пріоритети для інвестицій у наукові дослідження та інновації у конкурентоспроможних сферах, а також формують спільне бачення розвитку регіональної інноваційності.

Смарт-спеціалізація – це концепція та політика інноваційного регіонального розвитку Євросоюзу, яка сприяє економічному зростанню в регіонах через краще розкриття його потенціалу. Базується на партнерстві між представниками бізнесу, влади, науково-технічних установ та громадськості. Особливість цієї політики полягає в тому, що влада спонукає та стимулює підприємців, науку та розробників краще співпрацювати з підприємствами для розкриття головних напрямів та/чи секторів спеціалізації регіону [4].

Розумна спеціалізація – це індустріальна та інноваційна система для регіональних економік, яка має на меті продемонструвати, як державна політика, ринкова кон'юнктура, а також політика в галузі досліджень, розробок та інвестицій в інноваційні процеси можуть впливати на економічну, наукову й технологічну спеціалізацію регіону, а отже, на його продуктивність, конкурентоспроможність та економічне зростання [5].

2. РОЛЬ СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В РЕГІОНАЛЬНОМУ РОЗВИТКУ ЄС

Смарт-спеціалізація відіграє ключову роль у регіональному розвитку Європейського Союзу, сприяючи підвищенню конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу регіонів. Цей підхід передбачає концентрацію зусиль та ресурсів на обмеженій кількості амбітних, але реалістичних пріоритетів, що дозволяє регіонам розвивати майстерність і конкурувати в умовах сталого розвитку [6].

Концепція S3 була сформована в рамках еволюції європейської регіональної політики та стратегій розвитку інновацій. Її історичний контекст тісно пов'язаний із необхідністю підвищення конкурентоспроможності регіонів ЄС в умовах глобалізації, технологічного прогресу та структурних змін в економіці.

До 2000-х років економічна політика ЄС зосереджувалася на збалансованому регіональному розвитку через фінансування інфраструктурних проєктів та загальні програми розвитку інновацій. Однак цей підхід виявився неефективним для стимулювання високотехнологічного підприємництва та створення конкурентних переваг на глобальному рівні.

Концептуальні основи S3 закладено в Лісабонській стратегії (2000), яка визначила пріоритети ЄС у побудові економіки, що ґрунтується на знаннях. Пізніше, у рамках європейської стратегії «Європа 2020» (2010), було усвідомлено необхідність спеціалізації регіонів відповідно до їхніх унікальних ресурсів і можливостей. В цьому контексті S3 було запропоновано як механізм підвищення ефективності інвестицій у дослідження та інновації.

Основні причини ухвалення S3 такі:

1. *Гетерогенність регіонального розвитку.* Різні регіони ЄС мають нерівномірні рівні економічного розвитку, доступ до інноваційних ресурсів та технологічної бази, що вимагає унікальних підходів до їхнього зростання.
2. *Необхідність концентрації ресурсів.* Попередні ініціативи ЄС

показали, що розпорошені інвестиції в інновації мають обмежену ефективність. S3 забезпечує пріоритетне фінансування для тих секторів, в яких регіон має конкурентну перевагу.

3. *Перехід до економіки знань.* У глобальній економіці сьогодення розвиток ґрунтується на технологічних оновленнях, цифровій трансформації та створенні інтелектуального капіталу. S3 спрямована на підтримку регіонів у цих процесах.

4. *Стимулювання підприємництва та співпраці.* Стратегія передбачає активне залучення бізнесу, наукових установ, урядових органів та громадськості для створення інноваційних екосистем.

5. *Синхронізація з політикою ЄС.* Реалізація S3 є передумовою для отримання фінансування від Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) у рамках програм 2014-2020 та 2021-2027 років.

Таким чином, стратегія смарт-спеціалізації стала важливим етапом у розвитку європейської регіональної політики, спрямованої на зміцнення інноваційного потенціалу та забезпечення сталого економічного розвитку. Зважаючи на ці передумови, стратегія смарт-спеціалізації ґрунтується на низці ключових принципів, які забезпечують її ефективну реалізацію на регіональному рівні (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові принципи смарт-спеціалізації ЄС

Принцип	Опис принципу
1	2
<i>Фокус на інноваціях</i>	Орієнтація на розвиток інноваційних технологій та рішень для покращення конкурентоспроможності регіону.
<i>Підхід знизу вгору</i>	Урахування місцевих потреб та залучення регіональних зацікавлених сторін до процесу розробки стратегії.
<i>Концентрація ресурсів</i>	Спрямування інвестицій на пріоритетні сектори економіки з високим потенціалом для зростання.
<i>Політика, орієнтована на докази</i>	Використання аналітичних даних та досліджень для прийняття стратегічних рішень.

Закінчення таблиці 1

<i>1</i>	<i>2</i>
<i>Підтримка підприємництва</i>	Створення сприятливого середовища для розвитку стартапів, малих та середніх підприємств.
<i>Трансформація традиційних галузей</i>	Використання нових технологій для оновлення та модернізації традиційних секторів економіки.
<i>Міжрегіональна співпраця</i>	Взаємодія між регіонами для обміну досвідом, знаннями та ресурсами.
<i>Стійкість та соціальна відповідальність</i>	Орієнтація на екологічно чистий, інклюзивний та сталий розвиток регіонів.
<i>Гнучкість та адаптивність</i>	Здатність коригувати стратегію відповідно до змін в оточенні та нових викликів.
<i>Моніторинг та оцінка</i>	Регулярний моніторинг ефективності впровадження стратегії та коригування її відповідно до результатів.

Джерело: [2-4]

Реалізація стратегії смарт-спеціалізації сприяє сталому розвитку регіонів ЄС шляхом створення інноваційних кластерів, що стимулюють розвиток високотехнологічних галузей та підтримують економічну інтеграцію на регіональному рівні. Ці кластери забезпечують взаємодію між науковими установами, підприємствами та державними органами, що сприяє розвитку нових технологій та інновацій. Окрім того, смарт-спеціалізація підвищує продуктивність підприємств, дозволяючи їм ефективніше використовувати ресурси та впроваджувати новітні технології, що, в свою чергу, покращує їх конкурентоспроможність як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

Зростання ефективності бізнесу та розвиток нових індустрій також веде до покращення рівня зайнятості в регіонах, створюючи нові робочі місця та забезпечуючи кваліфіковані кадри для інноваційних галузей, що сприяє соціальній стабільності та зростанню доходів населення. Завдяки такій синергії між інноваціями, продуктивністю та зайнятістю регіони ЄС мають можливість забезпечити сталий економічний розвиток у довгостроковій перспективі.

Основні переваги цієї концепції включають:

- *Підвищення економічної конкурентоспроможності.* Регулювання інвестицій відповідно до регіональних переваг сприяє зростанню продуктивності та залученню іноземних інвесторів. Наприклад, регіон Баварія (Німеччина) сфокусувався на автомобільній індустрії, що дозволило йому стати центром світового машинобудування та залучити значні інвестиції у виробництво електромобілів.

- *Стимулювання інноваційної діяльності.* Орієнтація на передові технології та дослідження сприяє розвитку стартапів, малих і середніх підприємств. Наприклад, у Фінляндії активно розвиваються біотехнології та цифрові рішення, що стимулює створення нових компаній та підвищує інноваційну активність у регіоні.

- *Ефективне використання ресурсів.* Завдяки цільовим інвестиціям регіони уникають розпорошення фінансування, що дозволяє досягати кращих результатів. Наприклад, в Іспанії Каталонія спрямувала ресурси на розвиток біомедицини та фармацевтики, що сприяло зростанню регіональної економіки та створенню тисяч нових робочих місць.

- *Соціальна згуртованість.* Створення нових робочих місць, підвищення рівня освіти та професійної кваліфікації позитивно впливає на соціально-економічний розвиток. Наприклад, у Нідерландах розвиток аграрних технологій дозволив не тільки підвищити продуктивність сільського господарства, але й створити нові освітні програми для підготовки фахівців у сфері агроінновацій.

- *Підтримка екологічної стійкості.* Смарт-спеціалізація сприяє розвитку екологічно чистих технологій та переходу до циркулярної економіки. Наприклад, у Швеції активно впроваджуються проєкти з переробки відходів та використання відновлюваної енергетики, що робить регіон одним із лідерів у сфері екологічного розвитку.

Смарт-спеціалізація є ефективним інструментом регіонального

розвитку, що дозволяє країнам ЄС підвищувати конкурентоспроможність та адаптуватися до глобальних викликів. Вона сприяє концентрації ресурсів на найбільш перспективних напрямках, що забезпечує стаке економічне зростання та створення нових можливостей для регіонів. Водночас важливо долати існуючі виклики, зокрема забезпечувати рівномірний розвиток територій, спрощувати бюрократичні процедури та посилювати взаємодію між усіма зацікавленими сторонами. Надалі смарт-спеціалізація залишатиметься важливим напрямом політики ЄС, спрямованим на побудову інноваційної та стійкої економіки майбутнього.

3. ЗНАЧЕННЯ АДАПТАЦІЇ ДОСВІДУ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЄС В УКРАЇНІ

Адаптація досвіду реалізації стратегії смарт-спеціалізації ЄС в Україні має важливе значення для підвищення конкурентоспроможності регіонів та стимулювання інноваційного розвитку. Смарт-спеціалізація передбачає визначення унікальних конкурентних переваг кожного регіону та концентрацію ресурсів на їх розвиток, що сприяє ефективному використанню потенціалу територій.

Європейський досвід демонструє, що впровадження смарт-спеціалізації сприяє тісній співпраці між владою, бізнесом та науковими установами для визначення ключових напрямів спеціалізації регіону. Кластери відіграють важливу роль у цій концепції, виступаючи як основні елементи для побудови такої спеціалізації та засоби впровадження стратегії [7].

Хоча з 2013 року в Україні розпочато впровадження концепції смарт-спеціалізації в рамках транснаціонального співробітництва та взаємного навчання S3, лише декілька регіонів змогли визначити ключові сфери спеціалізації та перейти до процесу підприємницького відкриття.

Українські реалії свідчать про незрілість механізмів управління та відсутність системної координації між ключовими стейкхолдерами. Це зумовлено низьким рівнем комунікації між центральними органами влади, місцевими державними інституціями, бізнесом у регіонах та науковими установами. Серед причин такого стану:

- Недостатня ефективність механізмів державного стимулювання розвитку національної інноваційної екосистеми, зокрема партнерства між приватними інвесторами, бізнесом, наукою і державою у процесі формування інноваційної інфраструктури, такої як зони розвитку технологій, індустриальні парки, бізнес-інкубатори та кластери, які є дієвими інструментами капіталізації наукових розробок та комерціалізації інновацій.

- Слабка взаємодія науки і виробництва на ранніх етапах інноваційної діяльності та низький попит на інтелектуальну власність. Лише незначна частина вітчизняних виробників замовляють наукові розробки, тому дослідники змушені вгадувати потреби реального сектору економіки. Як наслідок, значна кількість винаходів не знаходить комерційної реалізації, а компанії не поспішають інвестувати в наукові дослідження, як це відбувається в розвинених країнах, де наука фінансується переважно приватним бізнесом.

- Недостатня інформованість щодо можливостей доступу до фінансових ресурсів, зокрема грантів та проектів технічної допомоги у сфері інновацій, а також слабка активність малого та середнього підприємництва у отриманні такого фінансування [8].

Воєнний стан призводить до перенаправлення ресурсів на оборонні потреби, що обмежує фінансування інноваційних проектів. Крім того, дестабілізація економіки та руйнування інфраструктури ускладнюють реалізацію стратегій смарт-спеціалізації. Водночас, воєнний конфлікт стимулює розвиток військових технологій та подвійного призначення, що може стати новим напрямом для смарт-спеціалізації регіонів.

Європейський підхід до смарт-спеціалізації базується на глибокому аналізі економічного потенціалу кожного регіону, визначенні пріоритетних напрямів розвитку та концентрації зусиль на їх реалізації. Для України, яка має суттєві регіональні відмінності, цей підхід дозволяє сформулювати ефективну політику просторового розвитку.

Впровадження європейських принципів смарт-спеціалізації сприяє покращенню управління регіональним розвитком в Україні. Основні механізми включають залучення ключових зацікавлених сторін (бізнесу, науки, громадськості та органів влади) до процесу підприємницького відкриття (Entrepreneurial Discovery Process, EDP). Це дозволяє визначити найперспективніші сфери для інвестицій та розвитку, а також формувати регіональні стратегії на основі реальних потреб та можливостей територій.

Одним із головних аспектів адаптації європейського досвіду є створення умов для інноваційної діяльності, комерціалізації наукових розробок та розвитку технологічного підприємництва. В ЄС велика увага приділяється розвитку кластерів, наукових парків та бізнес-інкубаторів, що сприяє ефективній взаємодії між науковими установами та виробничим сектором. В Україні цей досвід може бути використаний для активізації роботи науково-дослідних інститутів, університетів та підприємств у межах регіональних інноваційних екосистем.

Європейська практика показує, що реалізація смарт-спеціалізації ефективна не лише на рівні окремих регіонів, а й у контексті міжрегіонального та міжнародного співробітництва. Спільні проєкти, участь у європейських програмах підтримки інновацій (Horizon Europe, Interreg) та інтеграція в міжнародні виробничі ланцюги можуть стати важливими чинниками розвитку українських регіонів. Особливо актуальним є застосування принципів смарт-спеціалізації у контексті відновлення постраждалих від війни територій.

У нинішніх умовах війни та поствоєнного відновлення економіки України адаптація досвіду ЄС у сфері смарт-спеціалізації може стати ключовим інструментом для визначення стратегічних напрямів розвитку. Це передбачає пріоритезацію інвестицій у сектори, що мають високий потенціал зростання, підтримку стартапів та стимулювання виробництва продукції з високою доданою вартістю. Крім того, розвиток військових технологій, оборонної промисловості та сфери подвійного призначення може стати одним із нових напрямів смарт-спеціалізації, що відповідатиме сучасним викликам та потребам держави.

Попри значний потенціал, процес впровадження стратегії смарт-спеціалізації в Україні стикається з низкою викликів. Серед основних перешкод – недостатня координація між державними органами, обмежений доступ до фінансування, слабкий розвиток інноваційної інфраструктури та недостатня інтеграція науки та бізнесу. Подолання цих проблем вимагає вдосконалення механізмів державної підтримки, розвитку регіональних

центрів інновацій та більшої відкритості до міжнародного досвіду.

Таким чином, адаптація досвіду ЄС у сфері смарт-спеціалізації може суттєво посилити регіональний розвиток України, сприяти модернізації економіки та забезпечити її стійкість в умовах глобальних викликів. Ефективне впровадження цієї стратегії потребує комплексного підходу, взаємодії всіх ключових стейкхолдерів та активного залучення міжнародних партнерів.

4. ПОЛІТИКА СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЄС

Концепція смарт-спеціалізації виникла у відповідь на необхідність підвищення конкурентоспроможності країн ЄС, оскільки Лісабонська стратегія (2000 р.) не забезпечила очікуваної ефективності. Крім того, її розвиток був зумовлений появою нових стратегічних викликів для соціально-економічного розвитку ЄС, які посилювалися після кризи 2008 року. Вперше смарт-спеціалізація згадується в офіційних документах ЄС у 2010 році під час розробки нової стратегії розвитку «Європа 2020: Стратегія розумного, стійкого та інклюзивного зростання». Аналізуючи ефективність Лісабонської стратегії та її відповідність сучасним політичним і економічним викликам, серед ключових завдань було визначено необхідність розумної спеціалізації регіонів для формування єдиного європейського дослідницького простору [9].

Документом, який слугує правовою основою побудови та імплементації стратегій смарт-спеціалізації, є Регламент (ЄС) 1301/2013 Європейського Парламенту та Ради від 17.12.2013 р. [10].

Політика реалізації стратегій смарт-спеціалізації (RIS3) вимагає розумних, стратегічних та обґрунтованих рішень. Пріоритети визначаються на основі процесу розкриття можливостей відповідної території «знизу вгору», водночас враховуються результати стратегічної розвідки (strategic intelligence) щодо активів регіону (зокрема промислових структур, кластерів, університетів, науково-дослідних інститутів, науки, технологій, навичок, людського капіталу, навколишнього середовища, доступу до ринку, систем управління, зв'язків з іншими регіонами), а також наявних викликів (старіння населення, невідповідності ринку праці, віддаленого місцезнаходження та екологічних аспектів тощо), конкурентних переваг і потенціалу для покращення ситуації (наприклад, SWOT-аналізу, прогнозування та аналізу тенденцій, технології картографування, кластерного аналізу, підприємницьких знань про ринки тощо) [11].

Смарт-спеціалізація спрямована на створення унікального економічного

профілю регіону, що базується на його сильних сторонах і потенційних конкурентних перевагах. Важливими принципами її реалізації є підприємницьке відкриття (entrepreneurial discovery process), мультиакторний підхід та інтеграція інноваційної екосистеми. Це дозволяє спрямовувати ресурси на сфери, які мають найвищий потенціал для економічного зростання, створення робочих місць та посилення конкурентоспроможності.

Одним із ключових аспектів політики смарт-спеціалізації є підхід до досліджень та інновацій як рушійної сили регіонального розвитку. У цьому контексті важливу роль відіграють такі інструменти, як фінансова підтримка через Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР), Європейський соціальний фонд (ЄСФ) та програми підтримки малого та середнього бізнесу (наприклад, Horizon Europe).

Європейська Комісія підтримує розвиток стратегій смарт-спеціалізації через мережу платформ, включаючи S3 Platform, яка надає методичну допомогу та можливість обміну досвідом між регіонами. Це сприяє інтеграції регіональних стратегій у загальноєвропейський інноваційний простір.

Важливим фактором успішності стратегії смарт-спеціалізації є ефективна взаємодія між бізнесом, науковими установами та владою (трикутник знань). Крім того, необхідно враховувати соціальні та екологічні аспекти, що дозволяє регіонам адаптувати свої економічні моделі до сучасних викликів сталого розвитку.

Успішні приклади впровадження смарт-спеціалізації демонструють, що її реалізація сприяє не лише економічному зростанню, але й підвищенню якості життя населення. Зокрема, розвиток інноваційних кластерів у сферах біотехнологій, цифрової трансформації, відновлюваної енергетики та смарт-індустрій дозволяє створювати високотехнологічні робочі місця, залучати інвестиції та формувати конкурентоспроможні ринки.

Перспективи розвитку політики смарт-спеціалізації в ЄС пов'язані з подальшим поглибленням інтеграції цифрових технологій у регіональні економіки, розвитком інноваційних екосистем та посиленням міжнародної

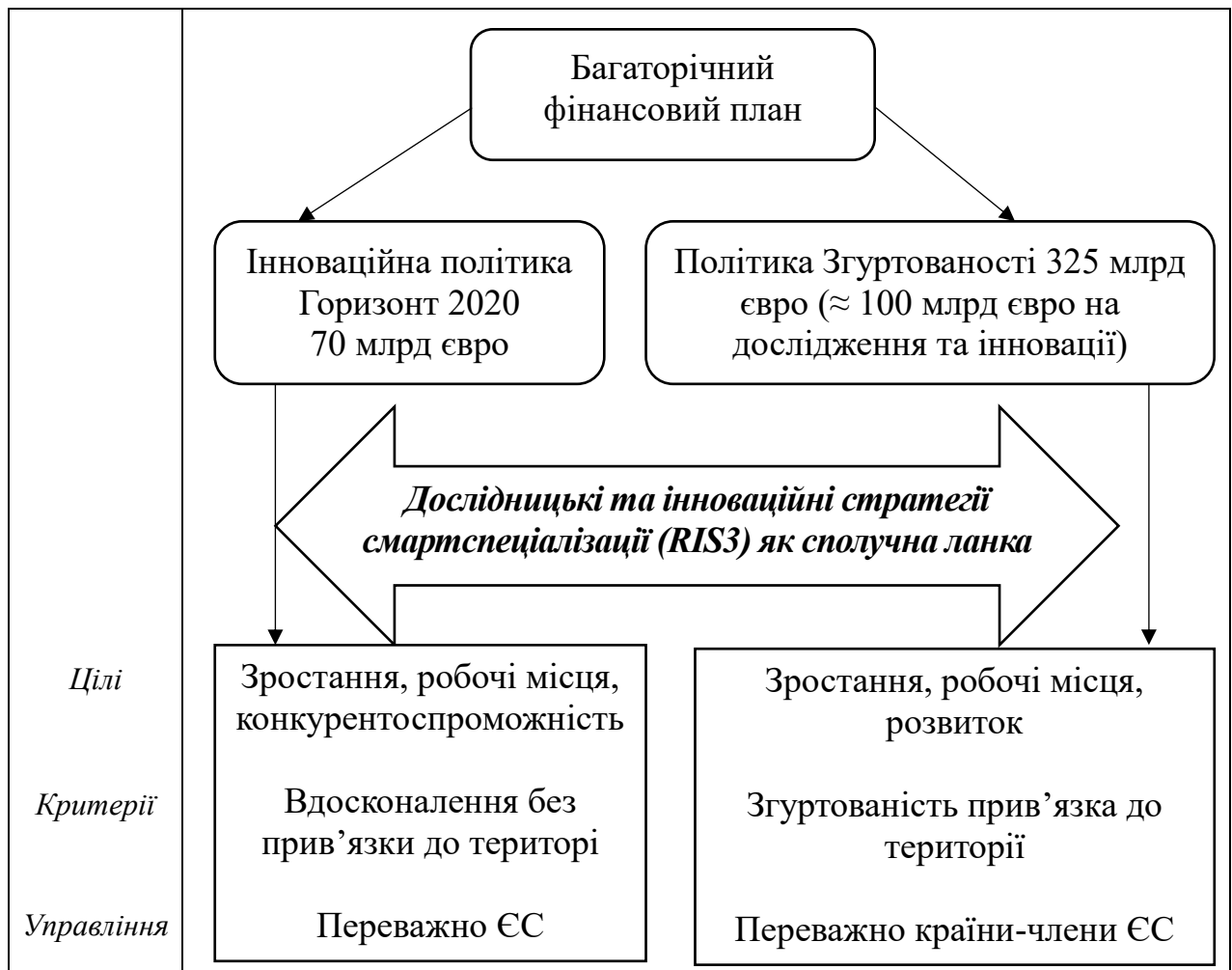
співпраці. Крім того, важливим напрямом є розширення можливостей для малих і середніх підприємств, зокрема через створення спеціальних фінансових інструментів та бізнес-інкубаторів.

Таким чином, політика смарт-спеціалізації є ключовим елементом регіонального розвитку Європейського Союзу, що дозволяє регіонам максимально використовувати власні ресурси та конкурентні переваги для забезпечення сталого економічного зростання та соціального добробуту.

RIS3 передбачає комплексний та територіальний підхід до розробки та реалізації політики. Політика повинна бути адаптована до місцевого контексту з врахуванням різних шляхів здійснення регіональних інновацій та регіонального розвитку. До них належать: а) омолодження традиційних секторів за рахунок більш високої доданої вартості та нових ринкових ніш; б) модернізація шляхом впровадження та поширення нових технологій; в) технологічна диверсифікація від існуючих спеціалізацій на суміжні галузі; г) розвиток нових видів економічної діяльності шляхом радикальних технологічних змін та проривних інновацій; та д) використання нових форм інновацій, таких як відкриті та зорієнтовані на користувача інновації, соціальні інновації та інноваційні послуги [12].

Використання підходу смарт-спеціалізації у стратегічному плануванні розвитку окремих територій не є новим. Його слід розглядати швидше як уточнення та вдосконалення існуючої методології планування діяльності структурних фондів ЄС. Він базується на 15-річному досвіді підтримки інноваційних стратегій у регіонах та на передовій економічній думці таких великих міжнародних інституцій, як Світовий банк, ОЕСР та МВФ. Підхід смарт-спеціалізації зародився у процесі реформування політики згуртованості Європейською комісією [13].

Роль стратегій смарт – спеціалізації у реалізації Інноваційної політики та політики Згуртованості наведено на рис. 1.

Рис. 1. Роль стратегій смарт-спеціалізацій як сполучної ланки між політиками Згуртованості та Інноваційної політики

Джерело: [11-13]

Політика Згуртованості ЄС протягом багатьох років підтримує співробітництво між науково-дослідною галуззю та урядом з метою впровадження інновацій у своїх регіонах. стратегії смарт-спеціалізації є необхідною умовою, яку необхідно виконати, щоб претендувати на будь-яке фінансування на дослідження та інновації з Європейських структурних та інвестиційних фондів.

5. МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЄС

У сучасному глобалізованому світі, з прискореним розвитком технологій та інновацій, концепція смарт-спеціалізації стала важливим інструментом для сприяння економічному зростанню та сталому розвитку на рівні держав і регіонів. Стратегія смарт-спеціалізації орієнтована на концентрацію ресурсів та зусиль у певних секторах, які мають високий потенціал для інновацій, створення нових робочих місць та покращення конкурентоспроможності економіки. Реалізація цієї стратегії передбачає інтеграцію передових технологій, залучення інвестицій, розвиток людського капіталу та ефективне використання регіональних переваг.

Механізми реалізації смарт-спеціалізації є ключовими елементами, які дозволяють здійснити перехід від теоретичних концепцій до практичних результатів. Вони включають в себе адаптацію політик та інструментів фінансування, налагодження співпраці між державними, приватними та академічними інститутами, а також формування сприятливих умов для інвестицій у новітні технології та інноваційні проекти. Реалізація цих механізмів дозволяє країнам та регіонам досягати стійкого економічного розвитку, зменшувати соціальні та економічні диспропорції та підвищувати рівень життя громадян (табл. 2).

Застосування механізмів смарт-спеціалізації є важливим інструментом для досягнення стійкого економічного розвитку на рівні як національних, так і регіональних економік. Вони допомагають країнам і регіонам більш ефективно використовувати свої конкурентні переваги, зокрема природні ресурси, інтелектуальний потенціал, інфраструктуру та інноваційні можливості.

Стрімкий економічний розвиток передбачає не лише зростання ВВП, але й забезпечення довгострокової стабільності економіки.

Основні механізми реалізації стратегії смарт-спеціалізації

Механізм	Опис	Приклад реалізації
<i>Державна підтримка</i>	Формування політик, фінансова підтримка, сприяння інноваціям	Гранти, податкові пільги, державні програми
<i>Публічно-приватне партнерство (PPP)</i>	Співпраця держави, бізнесу, науки та громадськості	Створення інноваційних хабів, венчурні фонди
<i>Розвиток інноваційних екосистем</i>	Формування мереж взаємодії між підприємствами, науковими установами та державними органами	Біокластери, технопарки, наукові парки
<i>Цифровізація економіки</i>	Впровадження цифрових технологій для розвитку інновацій	Використання Big Data, IoT, штучного інтелекту в промисловості
<i>Освіта та підготовка кадрів</i>	Розвиток компетенцій для інноваційного підприємництва	Навчальні програми, дуальна освіта, STEM-освіта
<i>Міжнародна співпраця</i>	Інтеграція у глобальні інноваційні мережі	Участь у програмах Horizon Europe, міжнародні інвестиції
<i>Фінансові механізми</i>	Інструменти залучення інвестицій у регіональний розвиток	Венчурне фінансування, бізнес-ангели, фондові ринки
<i>Розвиток інфраструктури</i>	Формування матеріально-технічної бази для інновацій	Індустріальні парки, R&D-центри, лабораторії

Джерело: [14]

Завдяки стратегії смарт-спеціалізації країни можуть:

- Сконцентрувати ресурси в найбільш перспективних і інноваційних галузях. Це дозволяє підвищити продуктивність праці, інвестиційну привабливість та глобальну конкурентоспроможність.
- Стимулювати інновації і технологічні досягнення, що дає змогу розвивати нові, високотехнологічні сектори, зокрема інформаційні технології, зелений бізнес, біотехнології та інші, які стають основою для стійкого економічного зростання.

- **Зменшити залежність від зовнішніх ресурсів:** сприяючи розвитку внутрішнього потенціалу і технологій, країни можуть знизити ризики, пов'язані з глобальними економічними коливаннями або змінами на світових ринках.

Одним із основних завдань смарт-спеціалізації є досягнення більш рівномірного економічного розвитку в межах країни, що допомагає зменшити соціальні та економічні диспропорції. Це можливо завдяки:

- **Сприяння розвитку регіонів:** стратегія дозволяє кожному регіону зосередитись на тих секторах, де він має найбільші переваги, що призводить до зростання виробництва та створення нових робочих місць. Наприклад, розвиток аграрних чи технологічних кластерів у сільських районах може сприяти зменшенню відтоку населення в великі міста.

- **Розвиток людського капіталу:** смарт-спеціалізація стимулює інвестиції в освіту, наукові дослідження та професійну підготовку, що сприяє зменшенню рівня нерівності між різними соціальними групами, підвищує рівень життя і знижує рівень бідності.

- **Покращення доступу до ресурсів та послуг:** впровадження цифрових технологій у державні послуги, охорону здоров'я, освіту тощо, дозволяє підвищити якість життя громадян, забезпечити рівний доступ до послуг і можливостей на всіх рівнях суспільства.

Реалізація стратегії смарт-спеціалізації має прямий вплив на рівень життя населення через створення нових робочих місць, підвищення доходів та забезпечення доступу до якісних послуг:

- **Нові робочі місця:** інвестиції у високотехнологічні галузі та інноваційні підприємства створюють можливості для працевлаштування в нових і перспективних сферах. Наприклад, розвиток індустрії зелених технологій або цифрових послуг може призвести до створення тисяч нових робочих місць.

- **Покращення інфраструктури та доступу до послуг:** смарт-спеціалізація допомагає сприяти розвитку інфраструктури, в тому числі

транспортної, енергетичної та цифрової. Це полегшує доступ до базових послуг для громадян, підвищує якість життя, зокрема у віддалених і слабо розвинутих регіонах.

- *Зростання соціальних інвестицій*: країни, що реалізують стратегію смарт-спеціалізації, часто фокусуються на інвестиціях у соціальні сфери, що дозволяє покращити якість освіти, охорони здоров'я та інших критичних послуг, забезпечуючи громадянам рівні можливості для розвитку та благополуччя.

Таким чином, механізми смарт-спеціалізації мають великий потенціал для не тільки економічного зростання, але й для вирішення соціальних проблем, зменшення нерівності та підвищення рівня життя в країні. Вони сприяють ефективному використанню наявних ресурсів, розвитку інновацій, а також соціальному та економічному розвитку на всіх рівнях.

Стратегія смарт-спеціалізації (S3) передбачає визначення пріоритетних напрямів розвитку регіонів на основі їх унікальних конкурентних переваг. Реалізація цієї стратегії вимагає комплексного підходу, що включає державну підтримку, співпрацю бізнесу та науки, інноваційні екосистеми, цифровізацію та залучення інвестицій.

Держава відіграє ключову роль у стимулюванні смарт-спеціалізації через:

- *Формування стратегічних політик* – розробка національних та регіональних програм підтримки інновацій та підприємництва.
- *Фінансова підтримка* – надання грантів, субсидій, податкових пільг для бізнесу, що впроваджує інноваційні технології.
- *Розвиток законодавства* – створення сприятливого нормативно-правового середовища для інноваційних проєктів.

Приклад: Програми підтримки ЄС, такі як Horizon Europe, що сприяють розвитку інноваційних підприємств.

Співпраця між державними органами, бізнесом та науковими установами сприяє реалізації інноваційних проєктів:

- *Спільне фінансування досліджень* – компанії інвестують у R&D (Research and Development) разом із державою.
- *Створення інноваційних хабів* – платформи для обміну знаннями між університетами, стартапами та великими підприємствами.
- *Залучення венчурного капіталу* – підтримка стартапів та малих інноваційних підприємств через спеціалізовані фонди.

Приклад: Біотехнологічні кластери, що об'єднують наукові лабораторії та фармацевтичні компанії.

Смарт-спеціалізація базується на створенні умов для сталого розвитку регіональних інноваційних екосистем:

- *Технологічні парки та кластери* – об'єднання підприємств певної галузі для синергії ресурсів та знань.
- *Інкубатори та акселератори* – підтримка стартапів на ранніх стадіях розвитку.
- *Колабораційні платформи* – майданчики для взаємодії між підприємцями, науковцями та інвесторами.

Приклад: Кластери в IT-індустрії (наприклад, Львівський IT-кластер в Україні).

Використання сучасних цифрових технологій є невід'ємною частиною смарт-спеціалізації:

- *Big Data та штучний інтелект (AI)* – аналіз великих обсягів даних для прогнозування економічних тенденцій.
- *Інтернет речей (IoT)* – впровадження розумних систем у виробництво та логістику.
- *Блокчейн-технології* – підвищення прозорості та безпеки бізнес-процесів.

Приклад: Використання AI у медицині для персоналізованого лікування.

Ключовий фактор успіху смарт-спеціалізації – розвиток людського капіталу:

- *Дуальна освіта* – поєднання навчання у ВНЗ з практикою на

підприємствах.

- *STEM-освіта* – розвиток компетенцій у науці, технологіях, інженерії та математиці.
- *Навчальні програми з підприємництва* – підготовка молодих спеціалістів до відкриття власного бізнесу.

Приклад: Освітні курси від Google та Microsoft для навчання цифровим навичкам.

Глобальна інтеграція допомагає регіонам залучати фінансові та технологічні ресурси:

- *Участь у міжнародних програмах* – грантове фінансування та обмін досвідом.
- *Програми технологічного трансферу* – впровадження передових технологій у локальні компанії.
- *Прямі іноземні інвестиції (FDI)* – залучення капіталу від транснаціональних корпорацій.

Приклад: Інвестиції великих компаній у технологічні стартапи України (наприклад, підтримка стартапів від Amazon Web Services).

Ефективне залучення коштів сприяє розвитку підприємництва та інноваційної діяльності:

- *Венчурне фінансування* – вкладення капіталу у перспективні стартапи.
- *Фінансування через фондові ринки* – залучення капіталу через IPO та облігації.
- *Краудфандинг* – збір коштів через онлайн-платформи.

Приклад: Краудфандингова платформа Kickstarter для підтримки технологічних стартапів.

Матеріально-технічна база визначає можливості регіону для впровадження смарт-спеціалізації:

- *Будівництво науково-дослідних центрів* – лабораторії, випробувальні полігони.

- *Індустріальні парки* – території зі спеціальними умовами для підприємств.
- *Логістичні хаби* – покращення транспортної інфраструктури для бізнесу.

Приклад: Індустріальні парки в Словаччині та Польщі, що сприяють розвитку виробництва.

Реалізація стратегії смарт-спеціалізації потребує комплексного підходу, взаємодії держави, бізнесу, науки та суспільства. Успіх залежить від наявності фінансування, якісної освіти, ефективної інфраструктури та активного використання цифрових технологій.

6. ІНСТРУМЕНТИ СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

Інструменти смарт спеціалізації ЄС спрямовані на підтримку регіональних інноваційних екосистем через стратегічне планування, фінансування та моніторинг. До основних інструментів належать:

Стратегії досліджень та інновацій для смарт спеціалізації (RIS3) – регіональні плани, що визначають пріоритетні галузі та напрями розвитку інновацій.

Платформа смарт спеціалізації (S3 Platform) – механізм ЄС для надання експертної підтримки та обміну досвідом між регіонами.

Горизонт Європа – фінансова програма ЄС, що підтримує наукові дослідження та інновації.

Європейські структурні та інвестиційні фонди (ESIF) – основне джерело фінансування для реалізації стратегій смарт спеціалізації.

Ініціативи міжрегіонального співробітництва (Interreg, Vanguard Initiative) – сприяють взаємодії між регіонами для спільного розвитку інновацій (табл. 3).

Таблиця 3

Основні інструменти смарт спеціалізації та їх характеристика

Інструмент	Опис
<i>RIS3</i>	Регіональні стратегії розвитку інновацій на основі смарт спеціалізації
<i>S3 Platform</i>	Платформа для підтримки, аналітики та співпраці між регіонами
<i>Горизонт Європа</i>	Програма фінансування досліджень та інновацій
<i>ESIF</i>	Фонди для фінансування регіонального розвитку та інновацій
<i>Interreg</i>	Міжрегіональне співробітництво для інноваційного розвитку

Джерело: [15]

Смарт спеціалізація дозволяє регіонам оптимізувати використання наявних ресурсів, розвивати інноваційні екосистеми та підвищувати конкурентоспроможність. Нижче представлено основні ефекти реалізації цієї політики:

- зростання інноваційної активності підприємств;
- збільшення рівня залученості малого та середнього бізнесу до наукових досліджень;
- поліпшення інтеграції регіональних економік у європейські та глобальні ланцюги створення вартості;
- посилення міжрегіональної співпраці та обмін передовими практиками;
- підвищення ефективності використання державного та приватного фінансування.

Таким чином, реалізація смарт спеціалізації сприяє комплексному розвитку регіонів через підвищення конкурентоспроможності, розвиток людського капіталу та інтеграцію в глобальні економічні процеси. Важливо оцінити конкретні аспекти впливу цих інструментів на регіональний розвиток, що наведено у наступній таблиці 4.

Таблиця 4.

Вплив інструментів смарт спеціалізації на регіональний розвиток

Показник	Вплив
<i>Інноваційна активність</i>	Підвищення кількості патентів та наукових розробок
<i>Рівень співпраці</i>	Збільшення кількості міжнародних проектів
<i>Конкурентоспроможність</i>	Підвищення продуктивності підприємств
<i>Економічне зростання</i>	Збільшення ВВП регіонів
<i>Розвиток людського капіталу</i>	Підвищення рівня освіти та кваліфікації працівників

Джерело: [16-17]

Інструменти смарт спеціалізації відіграють ключову роль у розвитку інноваційного потенціалу регіонів ЄС. Вони сприяють стимулюванню наукових досліджень, підтримці підприємництва та впровадженню передових технологій. Завдяки стратегічному плануванню, фінансуванню та міжнародному співробітництву смарт спеціалізація сприяє економічному зростанню та технологічному прогресу. Це дозволяє регіонам адаптуватися до глобальних викликів, залучати інвестиції та розвивати конкурентоспроможні галузі. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення ефективності окремих інструментів у різних регіонах та визначення кращих практик їх реалізації. Особливу увагу слід приділити аналізу впливу цифровізації, екологічної стійкості та інтеграції бізнесу, науки та влади у процеси регіонального розвитку.

7. КЕЙСИ УСПІШНОГО ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В РЕГІОНАХ ЄС

Технологія смарт-спеціалізації є ключовим елементом політики розвитку регіонів ЄС, яка спрямована на скорочення диспропорцій між регіонами Європи, створення економічної, соціальної та територіальної єдності, підвищення конкурентоспроможності та зеленого зростання в регіональних економіках забезпечення населення якісними послугами тощо.

Проведене дослідження засвідчило, що більшість країн ЄС мають розроблені та затверджені стратегії смарт-спеціалізації (RIS 3) до 2030 року, які згідно з положенням ЄС29 представляють собою національну або регіональну стратегію, яка встановлює пріоритети з метою створення конкурентних переваг шляхом розвитку та узгодження сильних наукових та інноваційних сторін регіону чи галузі з вимогами бізнесу; розвитку ринку шляхом згуртування, при цьому уникаючи дублювання та фрагментарності. Стратегія смарт-спеціалізації може бути розроблена окремо, а може бути включеною у національну або регіональну наукову та інноваційну стратегії [15].

Україна знаходиться у процесі трансформації, спрямованої на євроінтеграцію, модернізацію економіки та інституційний розвиток. У цьому контексті досвід Польщі, Румунії та Естонії є особливо цінним, оскільки ці країни пройшли подібний шлях від пострадянської або соціалістичної моделі до успішної інтеграції в Європейський Союз та НАТО. Їхній досвід може стати практичним дороговказом для України у ключових сферах реформ.

Польща

Лодзинське воєводство є яскравим прикладом регіонального розвитку Польщі на основі принципів смарт-спеціалізації. Воно розташоване в південно-центральної частині країни та займає 9-те місце за площею і 6-те за чисельністю населення серед інших воєводств.

Регіон має розроблену стратегію розвитку до 2020 року, яка окреслює

бачення та цілі сталого розвитку, спрямованого на оптимальне використання внутрішнього потенціалу. Крім того, діє регіональна інноваційна стратегія (RIS 3) до 2030 року, яка визначає, що основою економічного зростання є знання та інновації.

Розвиток Лодзинського воєводства узгоджується зі стратегічними документами національного рівня, такими як Стратегія розвитку Польщі (довгострокова та середньострокова), Національна стратегія регіонального розвитку на 2010–2020 роки, а також з програмою ЄС «Європа 2020». Визначено три ключові цілі:

1. Розвиток, що базується на знаннях та інноваціях.
2. Стале економічне зростання.
3. Інклюзивний розвиток – підтримка економіки з високим рівнем зайнятості та забезпечення соціальної й територіальної згуртованості.

На початку 2000-х років Лодзинське воєводство належало до 68 регіонів ЄС із найнижчим рівнем ВРП на душу населення. Це сприяло залученню значного обсягу європейських фондів підтримки, адже витрати на інновації склали менше 1% ВРП. На той час економічна структура регіону включала 40,5% промисловості, 3,5% сільського господарства та 50,4% нефінансових послуг. Транспортна інфраструктура поступалася сусіднім країнам ЄС, незважаючи на вигідне розташування воєводства в центрі Польщі, де перетинаються два загальноєвропейські транспортні коридори.

З 2011 року, коли почала діяти Регіональна інноваційна стратегія (2005–2013 рр.), відбулися позитивні зміни. Лодзинське воєводство посіло 6-те місце за ВРП на душу населення серед польських воєводств. Традиційними напрямками спеціалізації залишаються сільське господарство (19%) і промисловість (29%). В економіці регіону домінують текстильна та хімічна промисловість (виробництво гумових деталей, упаковки, пластмас), будівельні матеріали, електромеханічні машини (побутова техніка, причепи, двигуни), агропродовольчі товари (молочні, фруктові, м'ясні продукти), фармацевтична галузь, меблеве виробництво та будівництво. Значний сільськогосподарський

потенціал сприяв розвитку харчової промисловості, а природні ресурси дозволили зосередитися на нових напрямках, таких як геотермальна енергетика та бальнеологія.

Розвиток бізнесу стимулюють дві вільні економічні зони, що приваблюють підприємців із різних сфер – від виробництва побутової хімії та пластмас до медичних, косметологічних, логістичних і комунікаційних послуг. Це підтверджується зростанням кількості малих і середніх підприємств, у тому числі з іноземним капіталом. Водночас економіка регіону залишається недостатньо інноваційною, хоча ситуація значно покращилася порівняно з 2007–2009 роками. Найбільший потенціал до подальшого розвитку мають телекомунікації, сільське господарство та туризм.

Важливим фактором успіху стало проведення реформи децентралізації у 1999 році, що сприяло синергетичному ефекту. Наприклад, станом на 2017 рік гміна Клещув (Лодзинське воєводство) була у 80 разів багатшою за гміну Радгощ (Малопольське воєводство), що підтверджують дані Міністерства фінансів Польщі.

Оскільки інновації є однією з ключових умов економічного розвитку в країнах ЄС, Лодзинське воєводство розробило стратегію RIS 3 до 2030 року, у якій визначено напрями смарт-спеціалізації. Аналіз потенціалу регіону дозволив відібрати шість основних напрямів розвитку:

- текстильна промисловість і модна індустрія (включаючи дизайн);
- передові будівельні матеріали (проектування та розробка);
- медицина, фармацевтика та косметика (зокрема, санаторно-курортне лікування);
- енергетика, включаючи відновлювані джерела енергії;
- інноваційне сільське господарство та харчова промисловість;
- інформаційні технології та телекомунікації.

Серед ключових технологічних напрямів визначено біотехнології, нанотехнології, функціональні матеріали, комунікаційні та інформаційні технології, а також мехатроніку. Саме ці галузі мають найбільший

інноваційний потенціал та можуть підтримувати економічне зростання регіону.

Згідно з регіональною інноваційною стратегією до 2030 року, промисловість і сфера послуг збережуть позитивну динаміку. Структурні зміни сприятимуть розвитку регіону завдяки покращенню інфраструктури, міграційним процесам та активізації ключових секторів. Очікується, що економіка стане більш конкурентоспроможною та інноваційною завдяки соціальному капіталу та відповідальному використанню природних ресурсів.

Розвиток медичної, фармацевтичної та санаторно-курортної сфери буде зумовлений старінням населення та зростанням експорту сучасних медичних матеріалів, що сприятиме розвитку медичного туризму. Текстильна промисловість, завдяки фінансовій підтримці, зможе виробляти сучасні волокна та тканини. Співпраця малого та середнього бізнесу з науковими установами дозволить створювати інноваційні матеріали – вогнестійкі, стійкі до ультрафіолету, електричних та магнітних полів.

Лодзинське воєводство продовжить зростати як промисловий центр і виробник-експортер передових будівельних матеріалів та продуктів харчування. Частка сільського господарства у ВРП поступово зменшуватиметься, але завдяки досягненням у біотехнологіях та хімії зросте якість харчових продуктів.

Вигідне розташування, модернізована транспортна, комунікаційна та цифрова інфраструктура, а також висока інвестиційна привабливість дають Лодзинському воєводу шанс стати одним із провідних європейських центрів аутсорсингу.

Румунія

Румунія є індустріально-аграрною країною Південно-Східної Європи, яка активно інтегрується в європейський економічний простір. Незважаючи на спадщину пострадянського періоду, країна адаптує сучасні підходи до регіонального розвитку, розподіляючи територію на вісім регіонів. Хоча ці регіони не є окремими адміністративними одиницями, такий поділ дозволяє

ефективніше координувати політику розвитку через спеціалізовані Ради та Агенції регіонального розвитку.

Одним із найцікавіших з точки зору впровадження смарт-спеціалізації є Північно-західний регіон, створений у 1998 році для координації євроінтеграційних процесів. Його адміністративним центром є Клуж-Напока – друге за чисельністю місто країни та провідний науковий, промисловий і культурний осередок Трансільванії. Попри значні перспективи, регіон стикається з низкою викликів, серед яких слабка транспортна інфраструктура, низький рівень технологічності промисловості та домінування сектору послуг у структурі економіки. Проте наявність високотехнологічних підприємств у сфері ІКТ, машинобудування та електрообладнання формує основу для довгострокового економічного зростання.

Розвиток регіону базується на Інноваційній стратегії RIS3, яка спрямована на підвищення конкурентоспроможності через інтеграцію науки, інновацій і бізнесу. Усвідомлюючи обмеженість ресурсів на рівні окремих повітів, регіональні органи влади об'єднали зусилля для розвитку ключових напрямів економіки. Основні стратегічні завдання включають структурну трансформацію традиційних галузей, модернізацію виробництва, диверсифікацію економічної діяльності та впровадження радикальних підприємницьких інновацій.

Серед пріоритетних галузей регіону виділяються агропродовольчий сектор, фармацевтика та виробництво косметики, охорона здоров'я та біотехнології, сучасні матеріали, машинобудування та виробництво обладнання, а також ІКТ. Особливістю стратегії є орієнтація на розвиток кластерних об'єднань, що сприяє створенню глибоких міжгалузевих зв'язків, розширенню експортних можливостей та залученню інвестицій. Регіон активно підтримує співробітництво із сусідніми країнами, включаючи Польщу, Угорщину, Молдову та Україну, що сприяє формуванню транскордонних ланцюгів доданої вартості.

Досвід Північно-західного регіону Румунії є важливим прикладом для

країн, які прагнуть інтегрувати принципи смарт-спеціалізації у свої економічні стратегії. Поєднання інноваційного розвитку, кластерної моделі та активної взаємодії державного й приватного секторів дозволяє створювати конкурентоспроможну економіку навіть у регіонах із початково слабкими позиціями. Для України цей підхід може бути цінним при формуванні ефективної регіональної політики та інтеграції у європейський економічний простір.

Естонія

Естонія є однією з найменших за чисельністю населення країн Європейського Союзу, проте демонструє значні економічні успіхи. Серед пострадянських республік вона має один із найвищих показників ВВП на душу населення – 23 524 долари США. Країна досягла цього рівня завдяки продуманій політиці смарт-спеціалізації, що базується на ефективній взаємодії бізнесу та держави, стратегічних інвестиціях у науку й технології та тісних економічних зв'язках із розвиненими країнами Північної Європи, такими як Швеція, Фінляндія та Німеччина.

Одна з головних особливостей Естонії – це швидкі темпи технологічного розвитку, особливо у сфері інформаційних технологій. У країні створено сприятливий бізнес-клімат, що стимулює інновації та залучення іноземних інвестицій. Наприклад, Естонія стала піонером у сфері електронного урядування, запровадивши систему e-Estonia, яка забезпечує ефективну цифрову взаємодію громадян, бізнесу та державних органів. Такі ініціативи дозволили країні сформувати міцний технологічний сектор, що став рушієм економічного зростання.

Розвиток країни ґрунтується на стратегічних документах, таких як Інноваційна стратегія «Естонія на основі знань» та Стратегія регіонального розвитку на 2014–2020 роки. Ці програми визначають пріоритети економічного зростання та розширюють можливості для залучення інвестицій. Основна увага приділяється таким напрямкам, як інформаційні технології (зокрема кібербезпека та розробка програмного забезпечення), медицина та

біотехнології, ефективне використання ресурсів, що включає матеріалознавство, концепцію «розумного дому» та розвиток здорового харчування.

Зважаючи на структуру економіки, де переважає сфера послуг (68%), а промисловість займає 29,2%, Естонія зосереджується на секторах, що створюють високу додану вартість і мають значний експортний потенціал. Серед ключових галузей виділяють інформаційно-комунікаційні технології, охорону здоров'я та медичні послуги, машинобудування, логістику, хімічну промисловість, деревообробку та будівництво, особливо у сфері «розумних будинків».

Важливою рисою економічної моделі Естонії є регіональний підхід до розвитку. Країна поділена на чотири регіони, кожен із яких має власні унікальні переваги та спеціалізацію. Це дозволяє ефективніше розподіляти ресурси та підтримувати рівномірний економічний розвиток у різних частинах країни.

На відміну від багатьох держав Центральної Європи, які дотримуються консервативного підходу до смарт-спеціалізації, Естонія демонструє високу гнучкість у формуванні економічної політики. Вона швидко адаптується до змін ринку та коригує свої пріоритети відповідно до нових викликів. Це дає їй змогу залишатися конкурентоспроможною та динамічно розвиватися у глобальному середовищі.

Таким чином, досвід Естонії є показовим для країн, які прагнуть побудувати інноваційну економіку. Орієнтація на технологічний розвиток, активна підтримка науки та тісна взаємодія між державою та бізнесом дозволяють країні не лише зберігати високі темпи зростання, а й формувати сприятливі умови для сталого розвитку у майбутньому.

Стратегії смарт-спеціалізації сприяли численним випадкам розвитку нових конкурентних переваг у регіонах Західної Європи та створенню можливостей завдяки унікальному поєднанню підприємництва, наукових досліджень та професійних навичок. Декілька яскравих прикладів:

Еко-інновації на шляху до циркулярної економіки в Країні Басків.

Цей автономний регіон протягом понад десяти років активно розвиває еко-інновації, що вже дало помітні результати: 150 баскських промислових підприємств впроваджують циркулярні практики. Процес підприємницького відкриття (EDP), реалізований у межах стратегії S3 Країни Басків, сприяв ефективному діалогу між великими компаніями, кластерами, малими та середніми підприємствами (МСП), університетами, а також регіональними та місцевими органами влади. Завдяки проактивному управлінню EDP було зміцнено операційні зв'язки між ініціативами циркулярної економіки регіону, що також сприяло розробці Стратегії циркулярної економіки Країни Басків 2030. Підтримка еко-інновацій виявилася найбільш ефективним за витратами публічним втручанням у сфері циркулярної економіки.

Живий лабораторний простір для сталого енергетичного переходу в регіоні Алгарве.

Ініціатива «Culatra 2030: Спільнота сталої енергетики» є демонстраційним проектом на острові Кулатра в Алгарве (Португалія), що охоплює різні аспекти зеленої трансформації. Він реалізує амбіції стратегії S3 у регіоні, застосовуючи новаторський підхід для створення реального лабораторного простору для зеленої трансформації, який враховує специфічні потреби острова та використовує його унікальні ресурси. Основна мета проекту – перетворити всі споруди на острові на енергетично самодостатні. Спільнота острова буде виробляти енергію виключно з відновлюваних джерел, використовувати електротранспорт, декарбонізувати риболовецьку промисловість та впроваджувати сталий спосіб життя. Ключовим фактором успіху стала активна участь усієї громади через постійний процес EDP. Така партисипативна модель виявилася ефективнішою у прийнятті рішень, ніж попередній підхід, що характеризувався численними розрізненими та некоординованими ініціативами.

Створення водних технологічних рішень через відкриту інноваційну екосистему у Фрісландії.

WaterCampus Leeuwarden – це динамічна відкрита інноваційна екосистема у сфері водних технологій, розташована у провінції Фрісландія на півночі Нідерландів. Вона мала значний вплив на розвиток підходу S3 у регіоні та з моменту впровадження активно бере участь у реалізації стратегії. Це сприяло зміцненню позицій WaterCampus як центру водних технологій, підвищенню його видимості та залученню талантів з усього світу.

Розглянуті успішні кейси демонструють, як поєднання інновацій, підприємництва та регіональних стратегій допомагає створювати нові конкурентні переваги, сприяти сталому розвитку та залучати міжнародну співпрацю.

8. АДАПТАЦІЯ СМАРТ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Впровадження смарт спеціалізації в Україні сприятиме сталому економічному розвитку регіонів, залученню інвестицій та створенню сучасної інноваційної екосистеми. Узгодивши регіональну політику з глобальними технологічними та екологічними тенденціями, Україна може прискорити промислову модернізацію, підвищити кваліфікацію робочої сили та налагодити міцні партнерські відносини між науковими колами, промисловістю та урядом, що забезпечить довгострокове економічне зростання та стійкість.

Основні етапи впровадження смарт спеціалізації в Україні представлено в таблиці 5.

Таблиця 5.

Основні етапи впровадження смарт спеціалізації в Україні

Етап	Характеристика
<i>Аналіз потенціалу</i>	Визначення конкурентних переваг кожного регіону
<i>Формування стратегії</i>	Розробка регіональних стратегій смарт спеціалізації
<i>Інституційне забезпечення</i>	Створення агенцій регіонального розвитку
<i>Фінансування</i>	Залучення державних та міжнародних ресурсів
<i>Моніторинг та корекція</i>	Оцінка ефективності та адаптація стратегій

Джерело: [17]

Імплементація стратегії смарт спеціалізації в Україні має кілька ключових особливостей:

1. Державна стратегія – Україна розробила Національну стратегію регіонального розвитку, яка включає принципи смарт спеціалізації.

2. Регіональний підхід – кожен регіон визначає власні пріоритети на основі економічного потенціалу та наукових досліджень.

3. Фінансування – використання державних та міжнародних джерел, зокрема програм ЄС, таких як "Горизонт Європа" та "Interreg".

4. Інституційна підтримка – створення агенцій регіонального розвитку, що сприяють впровадженню смарт спеціалізації.

Адаптація смарт спеціалізації в Україні стикається з низкою викликів, зокрема:

- недостатній рівень координації між регіонами та центральною владою;
- обмежений доступ до фінансових ресурсів для реалізації інноваційних проектів;
- недостатня розвиненість механізмів співпраці між бізнесом, наукою та державою;
- відсутність ефективних механізмів моніторингу та оцінки реалізації стратегій.

Наразі можна виділити основні виклики та перспективи смарт спеціалізації в Україні (табл. 6).

Таблиця 6.

Виклики та перспективи смарт спеціалізації в Україні

Виклики	Перспективи
<i>Відсутність єдиної координації</i>	Інтеграція до європейських програм
<i>Обмежене фінансування</i>	Доступ до міжнародних фондів
<i>Низький рівень співпраці між секторами</i>	Можливість створення інноваційних кластерів
<i>Відсутність ефективного моніторингу</i>	Розвиток цифрових інструментів оцінки.

Джерело: [17]

Попри ці виклики, перспективи смарт спеціалізації в Україні є значними, оскільки:

1. Україна має значний людський капітал та потужну наукову базу.

2. Інтеграція до європейських ініціатив відкриває нові можливості для фінансування.

3. Регіональна диверсифікація дозволяє створювати унікальні кластери інноваційного розвитку.

Таким чином, адаптація смарт спеціалізації в Україні є складним, але необхідним процесом, що сприяє інноваційному розвитку регіонів. Впровадження цієї концепції вимагає комплексного підходу, включаючи стратегічне планування, фінансування, створення інституційної бази та міжнародну співпрацю. Подальші дослідження можуть бути зосереджені на розробці механізмів моніторингу ефективності смарт спеціалізації та аналізі найкращих практик її реалізації.

9. АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

1. Роль смарт-спеціалізації у формуванні інноваційних регіональних екосистем: досвід ЄС та можливості для України
2. Стратегії смарт-спеціалізації у країнах ЄС: кейси успішної регіональної політики
3. Збалансований розвиток регіонів ЄС через розумну спеціалізацію: виклики та перспективи
4. Кластеризація як інструмент реалізації політики смарт-спеціалізації на регіональному рівні
5. Фінансування інноваційних проєктів у рамках смарт-спеціалізації ЄС: можливості для українських регіонів
6. Вплив смарт-спеціалізації на конкурентоспроможність регіонів Європи: емпіричний аналіз
7. Смарт-спеціалізація у країнах Східного партнерства: кращий досвід для України
8. Роль університетів у реалізації стратегії смарт-спеціалізації: міжнародний досвід
9. Цифрова трансформація регіональної економіки в рамках смарт-спеціалізації ЄС
10. Економічна безпека та смарт-спеціалізація: адаптація європейських практик для України
11. Моніторинг ефективності політики смарт-спеціалізації: методологічні підходи та показники
12. Роль малого та середнього бізнесу у реалізації смарт-спеціалізації регіонів ЄС
13. Смарт-спеціалізація та розвиток індустриальних парків у країнах ЄС
14. Значення смарт-спеціалізації для екологічної трансформації економіки регіонів ЄС

15. Смарт-спеціалізація як інструмент подолання економічних диспропорцій у ЄС
16. Дорожня карта впровадження смарт-спеціалізації в регіонах України: методичні засади
17. Смарт-спеціалізація та креативні індустрії: досвід ЄС для України
18. Використання Big Data для аналізу економічного потенціалу регіонів у межах смарт-спеціалізації
19. Смарт-спеціалізація та розвиток людського капіталу: практики ЄС та їх адаптація в Україні
20. Роль місцевого самоврядування у впровадженні політики смарт-спеціалізації на рівні територіальних громад

СПИСОК КОРИСНИХ РЕСУРСІВ ТА ПОСИЛАНЬ

1. Smart Specialisation Platform. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/map>
2. Industry4ukraine. URL: <https://www.industry4ukraine.net>.
3. Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/1303/oj15>
4. Implementing Smart Specialisation: An analysis of practices across Europe. URL: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/en-US/w/implementing-smart-specialisation-an-analysis-of-practices-across-europe>
5. Смарт-спеціалізація в Україні – якою має бути цільова модель. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/smart-specjalizacziya-v-ukrayini-yakoyu-maye-buty-czilova-model/>
6. Фадєєва М.С. Розумна спеціалізація як інструмент трансформації національної економіки (теоретичний аспект). Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 26-1. С. 87-92.
7. Березняк Н.В. Европейская платформа смарт-специализации – новые возможности для инноваций в Украине. Наука. Технології. Інновації. 2019. № 1. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/162664/01-Berezniak.pdf?se>.
8. Смарт-спеціалізація в Україні – якою має бути цільова модель. Industry4ukraine. 2020. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/smart-specjalizacziya-v-ukrayini-yakoyu-maye-buty-czilova-model/>
9. Inforegio - About S3 Smart Specialisation. *Language selection. European Commission.*

URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/policy/communities-and-networks/s3-community-of-practice/about_en

10. Smart Specialisation Strategies - STI Roadmaps for SDGs Department of Economic and Social Affairs. *Sustainable Development*.

URL: <https://sdgs.un.org/partnerships/smart-specialisation-strategies-sti-roadmaps-sdgs>

11. Снігова О.Ю. Розкриття потенціалу смарт-спеціалізації для подолання регіональної структурної інертності в Україні. *Економіка України*. 2018. № 8. С. 75-87. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2018_8_7.

12. Kashchena, N., Nesterenko, I., Chmil, H., Kovalevska, N., Velieva, V., Lytsenko, O. Digitalization of biocluster management on basis of balanced scorecard. *Journal of Information Technology Management*, 2023. 15(4), 80-96. DOI: <https://doi.org/10.22059/jitm.2023.94711>

13. Regulation (EU) No 1301/2013 of the European Parliament and of the Council. European Commission: Website. URL: <https://ec.europa.eu/digital-singlemarket/en/news/regulation-eu-no-13012013-europeanparliament-and-council>.

14. National/regional innovation strategies for smart specialisation (RIS3). European Commission: Website. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/smart_specialisation_en.pdf.

15. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації: наукова доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянська І.З. Львів : ІРД НАНУ, 2020. 141 с. URL: https://ekonomika.kr-admin.gov.ua/files/dolishn_smart.pdf

16. What is Smart Specialisation? The online S3 Platform: Website. URL: <https://s3platform.eu>

17. Есманов, О., Штика, Ю., & Линник, М. (2024). Стратегії інноваційного розвитку територій і смарт-спеціалізація: сутність,

особливості. *Цифрова економіка та економічна безпека*, (3 (12), 13-18.
DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.12-3>

18. Kashchena, N., & Nesterenko, I. Digitalization of environmental safety management as a tool for ensuring sustainable development. In *Integration vectors of sustainable development: Economic, social and technological aspects: Collective monograph*. The University of Technology in Katowice Press. 2023. Pp. 109–122.
URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/27313>

19. Березіна О.Ю. Смарт-спеціалізація для покращення умов життя домогосподарств: європейський досвід. *Економіка і організація управління*. 2018. №4 (32). DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2018.4.4>

20. Гончарова К.В., Варламова О.А., Лантух О.В. Особливості спеціалізації регіональних економічних систем у контексті смарт-спеціалізації регіонів. *Економічний простір*. 2021. № 165. С. 23–26.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/165-4>

21. Критерії вибору смарт спеціалізації регіону.
URL: http://re.gov.ua/re202103/re202103_046_IshchukSO,SozanskyLY.pdf

22. Методологія щодо впровадження процесу підприємницького відкриття. 2020. Український інститут міжнародної політики.
URL: http://www.uiip.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/Методологія-щодо-розробки-EDP-в-Україні_2020.pdf

23. Kashchena N., Nesterenko I. System support of enterprise innovation development management in the focus of sustainable development values and bioeconomy. *Sustainability benchmarks and progress: EU-Ukraine experience: monograph*. Hamburg, Germany, 2024. Pp. 195-256.
URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/61420>

24. Яремко Л.А., Яремко С.А. Смарт-спеціалізація як практика стимулювання регіонального розвитку. *Інтелект XXI*. 2020. № 6.
DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-6.26>

ДОДАТКИ

СТРАТЕГІЇ РОЗУМНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ – ДОРОЖНІ КАРТИ НАУКИ, ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.

Вступ

Стратегії розумної спеціалізації для досліджень та інновацій є новацією у процесі формування політики, що сприяє спрямованим державним і приватним інвестиціям у пріоритетні напрями, обрані знизу догори в процесі діалогу між бізнесом, науковою спільнотою, громадянським суспільством і органами влади, який називається підприємницьким відкриттям. Потреби в інвестиціях визначаються на основі глибокого аналізу міжсекторальних викликів, таких як технології наук про життя для добробуту та здоров'я. Загалом у період 2014–2020 років у пріоритетні напрями розумної спеціалізації було інвестовано 68 мільярдів євро. Подальші інвестиції заплановані на період 2021–2027 років.

Мета практики

Підхід розумної спеціалізації базується на локалізації та визначенні пріоритетності Цілей сталого розвитку (SDGs). Кожна територія повинна визначити ключові економічні, соціальні та екологічні виклики й розробити стратегію та план дій, що демонструватиме, як використовуватимуться знання та інновації для їх подолання. Основними новаціями цього підходу порівняно з попередніми інноваційними політиками є:

- територіальна орієнтація (ураховуються всі виклики, що впливають на конкретну територію);
- подолання традиційних політичних обмежень та інтеграція заходів економічної, промислової, науково-технічної, інноваційної, сільськогосподарської та енергетичної політики, що дозволяє визначати взаємозв'язки та синергію;
- залучення активної участі зацікавлених сторін не лише на етапі

розробки, а й під час впровадження та моніторингу;

- розвиток інституційного потенціалу як для розробників політики, так і для зацікавлених сторін;
- висока операційна ефективність, чіткі структури управління та фінансові механізми;
- створення національних та міжнародних альянсів (тематичних партнерств) для спільного вирішення ключових викликів.

Як нова концепція політики, впровадження цього підходу стало викликом для багатьох національних та субнаціональних урядів. Європейська Комісія, починаючи з 2011 року, надає інформацію, рекомендації, проводить експертні огляди, тренінги та семінари для полегшення навчального процесу та обміну передовими практиками через Платформу розумної спеціалізації, яка продовжує свою діяльність як навчальна мережа, що охоплює не лише Європу.

Особлива увага приділяється моніторингу та оцінці прогресу у впровадженні стратегій розумної спеціалізації, що передбачає визначення, вимірювання та обговорення загальних і пріоритетних показників із зацікавленими сторонами.

Стратегії розумної спеціалізації є ініціативою політики, яка охоплює більшу частину європейського континенту та поширюється на інші регіони. Вони були визнані міжнародними організаціями, такими як Європейський Союз, ОЕСР та Світовий банк. Перша повна оцінка впливу очікується у 2020 році після першого періоду впровадження. Успіх розумної спеціалізації значною мірою зумовлений її адаптивністю до різних територіальних контекстів – вона застосовується на місцевому, міському, субнаціональному (регіональному в межах ЄС) та національному рівнях, а також у міжнародних партнерствах. Зберігаючи свою основну спрямованість, вона може бути легко впроваджена в різних політичних та адміністративних реаліях по всьому світу.

Партнери

Основними донорами є Європейський Союз (40 мільярдів євро у 2014-

2020 роках) та держави-члени ЄС (28 мільярдів євро за той самий період). Ці суми включають співфінансування з боку приватного сектора.

На етапі впровадження формуються інноваційні партнерства (консорціуми науки та бізнесу, кластери, міжнародні тематичні партнерства тощо).

Впровадження проєкту/заходу

Наразі впроваджується 120 стратегій розумної спеціалізації на національному та субнаціональному рівнях. Першим етапом була розробка стратегій, які мали бути затверджені Європейською Комісією. Після їх схвалення було відкрито цільове фінансування для досліджень та інноваційних заходів для широкого кола зацікавлених сторін. Залежно від країни, впровадження може здійснюватися на субнаціональному або національному рівні. Також передбачене фінансування ЄС для міжнародних проєктів.

Необхідним є регулярний моніторинг і оцінка, як у контексті контролю за інвестиціями, так і в досягненні запланованих цілей. Рекомендації щодо моніторингу включають визначення загальних та пріоритетних показників відповідно до логіки інтервенції.

Результати/Продукти/Вплив

Повна оцінка впливу запланована після завершення першого етапу впровадження у 2020 році. Вже зафіксовані результати включають більш цільові та точні державні інвестиції, ефективніше використання наявних фінансових ресурсів і зміни в процесі формування політики. Підхід розумної спеціалізації спонукав багато урядів до більш змістовного залучення зацікавлених сторін, започаткування міжвідомчого та міжміністерського співробітництва, а також кращого впровадження концепції багаторівневого управління.

Приклади успішних історій можна знайти за посиланням: <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/smart-stories>.

Сприятливі фактори та обмеження

Сприятливі умови включають створення нормативно-правової та

фінансової бази, методологічні рекомендації та навчальні мережі.

Головною перешкодою, яку необхідно подолати, є низька інституційна спроможність у менш розвинених регіонах. Постійно триває робота зі створення мережі державних і приватних експертів, практиків та прихильників; накопичення методологічних і практичних знань; надання цільової підтримки для подолання цієї проблеми.

Сталий розвиток і відтворюваність

Підхід розумної спеціалізації вже поширився за межі Європи – від України, Грузії, Туреччини, Тунісу до Австралії та Латинської Америки. Це свідчить про його високу здатність до відтворення, навіть якщо рівень фінансування, доступний у Європі, відсутній в інших країнах. Багато національних урядів за межами Європейського Союзу вирішили мобілізувати власні або донорські ресурси для впровадження цієї успішної практики.

Залежно від обраних пріоритетів уся політика розумної спеціалізації охоплює всі аспекти сталого розвитку: економічні, соціальні та екологічні фактори враховуються протягом усього політичного циклу.

Висновки

Розумна спеціалізація – це інноваційний підхід до розробки дорожніх карт у сфері науки, інновацій та технологій для досягнення Цілей сталого розвитку. Він базується на доказах, є інклюзивним і практично орієнтованим, що сприяє його дедалі ширшому визнанню та впровадженню на глобальному рівні.

*Джерело: ООН. Департамент економічних і соціальних питань
Сталий розвиток. <https://sdgs.un.org/partnerships/smart-specialisation-strategies-sti-roadmaps-sdgs>*